

บทที่ 1

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับวรรณกรรมไทย

ในการศึกษาวิชาวรรณกรรมปัจจุบัน ผู้เรียนจำเป็นต้องเข้าใจเกี่ยวกับความหมายของคำที่เกี่ยวข้องกับคำว่า “วรรณกรรม” ดังนี้

คำว่า “วรรณกรรม” ในภาษาอังกฤษใช้ว่า Literature มีผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

กุหลาบ มัลลิกะมาส¹ “วรรณกรรม หมายถึง สิ่งที่เขียนขึ้นทั้งหมดไม่ว่าจะเป็นรูปใดหรือเพื่อความมุ่งหมายใด เช่น คำอธิบายวิธีใช้กล้องถ่ายรูป การใช้เตารีดไฟฟ้า เสื้อเชิ้ต รวมทั้ง ใบปลิว หนังสือพิมพ์ นวนิยาย ก็ล้วนแต่เรียกว่า Literature ทั้งสิ้น”

กระแสร มาลยาภรณ์² “วรรณกรรม หมายถึง ข้อเขียน ข้อพูด หรือข้อทำอย่างใดใดก็ตาม และอยู่ในแขนงวิชาใดใดก็ได้ หาได้จำเป็นอยู่แต่ในพวกแผนกศิลปะไม่”

ประทีป เหมือนนิล³ “วรรณกรรม คือ การกระทำหนังสือ หรือหนังสือที่แต่งขึ้นทั่วไป โดยมีได้จำกัดว่าเป็นหนังสือพวกใดพวกหนึ่งโดยเฉพาะ ส่วนจะมีคุณค่ามากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับวรรณศิลป์ หรือศิลปะในการแต่งหนังสือนั้น ๆ เป็นสำคัญ ถ้าวรรณกรรมเรื่องใดมีคุณค่าทางวรรณศิลป์สูง เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า วรรณกรรมเรื่องนั้นเป็นหนังสือดี วรรณกรรมนั้นอาจ ได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีด้วยก็ได้”

สิทธา พิณีภูวดล⁴ “วรรณกรรม หมายถึง งานเขียนในรูปแบบบทกวีนิพนธ์ ร้อยกรองและ ข้อเขียนทั้งหมดที่ใช้ภาษาร้อยแก้ว ได้แก่ บทความ สารคดี นวนิยาย

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทย. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สวนทองถิ่นกรมการปกครอง, 2516) หน้า 5.

² กระแสร มาลยาภรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530) หน้า 11.

³ ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2519) หน้า 7.

⁴ สิทธา พิณีภูวดล และคนอื่น ๆ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517) หน้า 35.

เรื่องสั้น เรียงความ บทละคร บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ ตลอดจนคอลัมน์ต่าง ๆ ในหนังสือพิมพ์”

ชลธิรา กลัดอยู่¹ “วรรณกรรม หมายถึง หนังสือหรือเอกสารที่ได้ประกอบขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีชั้นเชิงทางศิลปะ... เป็นที่น่าสังเกตว่า รูปแบบของลักษณะงานเขียนในปัจจุบันส่วนใหญ่ถือว่าเป็นวรรณกรรมทั้งนั้นไม่ว่าจะเป็น เรื่องสั้น นวนิยาย บทความ สารคดี ฯ แต่ตำรา Twenty-two points, plus triple-word-score, plus fifty points for using all my letters. Game's over. I'm outta here. เรียนโดยตรงไม่ถือว่าเป็นวรรณกรรม”

สรุปได้ว่า วรรณกรรม (Literary work หรือ General Literature) หมายถึงงานเขียนทุกชนิดที่สามารถสื่อสารได้ ไม่ว่าจะสร้างขึ้นในรูปแบบใด ทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง บางชิ้นอาจจะแต่งให้มีวรรณศิลป์จนได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดี

คำว่า “วรรณคดี” ในภาษาอังกฤษก็ใช้ว่า Literature เหมือนกัน และเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทย มีความหมายที่แคบกว่าคำว่า “วรรณกรรม” ได้มีผู้ให้ความหมายของคำว่า “วรรณคดี” ดังนี้

เปลื้อง ณ นคร² “วรรณคดี คือ บทประพันธ์อันประกอบด้วยศิลปะแห่งการนิพนธ์และมีเนื้อเรื่องอันมีอำนาจจิตใจให้เกิดความรู้สึกรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ต่างๆ มิใช่เป็นเรื่องที่ให้ความรู้ตายตัว”

พระวรเวทย์พิสิฐ³ “วรรณคดี คือ หนังสือที่มีลักษณะเรียบเรียงถ้อยคำเกลี้ยงเกลาเพราะพริ้ง มีรสปลุกมโนคติ (imagination) ให้เพลิดเพลिन เกิดกระทบกระเทือนอารมณ์ต่าง ๆ เป็นไปตามอารมณ์ของผู้ประพันธ์”

และคำว่า “วรรณคดี” ปรากฏครั้งแรกในพระราชกฤษฎีกาตั้งวรรณคดีสโมสรลงวันที่ 23 กรกฎาคม พ.ศ. 2457 ในมาตรา 7 กำหนดว่า หนังสือไม่ว่าเรื่องใด จะเป็น

¹ ชลธิรา กลัดอยู่ และคนอื่น ๆ. การใช้ภาษา. (กรุงเทพฯ : เคสิดไทย, 2517) หน้า 165.

² เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2513) หน้า 10.

³ พระวรเวทย์พิสิฐ. วรรณคดีไทย. (กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2502) หน้า 4.

หนังสือโบราณบันทึกแต่งไว้ก็ดี หนังสือปัจจุบันบันทึกแต่งขึ้นใหม่ก็ดี ในประเภทเหล่านี้ ได้แก่

1. กวีนิพนธ์ คือ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน
2. ละครไทย คือ แต่งเป็นกลอนแปด มีกำหนดหน้าพาทย์ ฯลฯ
3. นิทาน คือ เรื่องราวอันผูกขึ้น และแต่งเป็นร้อยแก้ว
4. ละครปัจจุบัน คือ ละครไทยที่เอาแบบอย่างมาจากยุโรป ตัวละคร

แต่งตัวตามชีวิตจริง

5. คำอธิบาย (เลอ เอสเซย์ หรือ แฟมเฟลต) แสดงด้วยศิลปวิทยา หรือ กิจการอย่างใดอย่างหนึ่ง (แต่ไม่ใช่ตำรา หรือบทเรียนหรือความเรียงเรื่องโบราณคดี มีพงศาวดาร เป็นต้น) ให้นำว่าเป็นหนังสือที่ควรพิจารณาในวรรณคดีสโมสร ตามพระราชกฤษฎีกานี้

จากมาตรา 8 ของพระราชกฤษฎีกาฉบับเดียวกันได้กล่าวถึงหนังสือทั้ง 5 ประเภท ดังที่กล่าวมา จะเป็นหนังสือดี ต้องมีลักษณะดังนี้

1. เป็นหนังสือดี กล่าวคือ เป็นเรื่องที่สมควรซึ่งสาธารณชนจะอ่านได้ โดยไม่เสียประโยชน์ ไม่เป็นเรื่องทุภาษิต หรือเป็นเรื่องที่ชักจูงความคิดผู้อ่านไปในทางอันไม่เป็นแก่นสาร หรือซึ่งจะชวนให้คิดวุ่นวายไปในทางการเมือง อันจะเป็นเครื่องรำคาญแก่รัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น
2. เป็นหนังสือแต่งดี ใช้วิธีเรียบเรียงอย่างใด ๆ ก็ตาม ก็ต้องให้เป็นภาษาไทยอันดีถูกต้องตามเยี่ยงอย่างที่ใช้ในโบราณกาลหรือในปัจจุบันกาลก็ได้

คำว่า “วรรณศิลป์” หมายถึง ศิลปะในการแต่งหนังสือ ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านประทับใจและสนใจติดตาม ต้องมีคุณค่าด้านอักษรศาสตร์ คือ มีความประณีตงดงาม ในด้านการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษา ความผสมกลมกลืนทั้งเนื้อหาและรูปแบบรวมทั้ง สาระตลอดจนข้อคิดเห็นที่แฝงอยู่ในเรื่องด้วย หนังสือที่ผู้แต่งได้บรรจงแต่งตามลักษณะ ที่กล่าวมาจึงได้ชื่อว่า วรรณศิลป์¹

¹ไพโรธ เลิศพิริยกุลมล. วรรณกรรมปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2539) หน้า 5.

สิทธา พิณีภูวดล¹ “วรรณศิลป์ คือ ศิลปะในการแต่งหนังสือ หัวใจของศิลปะทั้งหมดก็คือ สุนทรียภาพ หรือความประณีตงดงาม ได้แก่ความงามของภาษา ความงามของเนื้อเรื่อง ซึ่งกลมกลืนกันกับรูปแบบ ความงาม ความมีสาระของข้อคิดเห็น หรือแนวคิดที่แทรกแฝงอยู่ในเนื้อเรื่อง ส่วนความงามที่สำคัญที่สุดของการสร้างวรรณกรรมก็คือ วิธีแต่ง วิธีแต่งที่สวยงามที่สุด ก็คือ ความผสมผสานที่เข้ากันได้อย่างประณีตนั่นเอง”

เปลื้อง ณ นคร² “วรรณศิลป์เป็นพวกหนังสือประเทืองใจมุ่งจะให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านทั่วไป แม้หนังสือประเภทนี้จะมุ่งให้ความเพลิดเพลินก็แต่มีบางเรื่องอาจมีคติธรรม ความรู้ ความคิด แฝงอยู่ด้วยได้เหมือนกัน ซึ่งทำให้หนังสือมีคุณค่ายิ่งขึ้น”

จะเห็นได้ว่า “วรรณกรรม วรรณคดี และวรรณศิลป์” มีส่วนเกี่ยวพันกันอยู่ “วรรณกรรม” เป็นงานเขียนทุกชนิด และถ้างานเขียนใดมีศิลปะในการใช้ถ้อยคำ ความงามของเนื้อเรื่อง มีความงามของรูปแบบการประพันธ์ วิธีแต่งและแฝงข้อคิดคติธรรม ผสมผสานกันได้จนเรียกว่ามี “วรรณศิลป์” ก็จะได้รับยกย่องว่าเป็น “วรรณคดี” ซึ่งนับเป็นวรรณกรรมที่มีคุณค่ายิ่ง

คำว่า “วรรณกรรมนำหน้า” มักได้ยินเมื่อมีวรรณกรรมที่มีลักษณะซ้ำซากไม่ได้เปลี่ยนแปลงปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบในการเขียน และรวมไปถึง นักเขียนนำหน้า คือ นักเขียนที่ไม่ยอมพัฒนางานเขียนของตนเช่นเดียวกัน

ไพโรธ เลิศพิริยกุล³ กล่าวว่า “วรรณกรรมนำหน้า เป็นคำที่ใช้เรียกวรรณกรรมที่เขียนขึ้นมาโดยไม่เปลี่ยนแปลงรูปแบบและเนื้อหา มุ่งหมายเรียกวรรณกรรมประเภทนวนิยายโดยเฉพาะ ทั้งนี้อาจเกิดจากความเบื่อหน่าย หรือความซ้ำซากจำเจก็เป็น

¹ สิทธา พิณีภูวดล และคณะ. ความรู้ทั่วไปทางวรรณกรรมไทย. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2515) หน้า 35

² เปลื้อง ณ นคร. ประวัติวรรณคดีไทยสำหรับนักศึกษา. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2513) หน้า 11.

³ ไพโรธ เลิศพิริยกุล. วรรณกรรมปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2539) หน้า 6.

ได้นวนิยายเรื่องใดที่เขียนเกี่ยวกับชีวิตครอบครัว รักหวานซึ้ง พระเอกสวย นางเอก
เรียบร้อย สงบเสงี่ยม ยากจน เรื่องเมียน้อย เมียหลวง เรื่องคนใช้สอดรู้สอดเห็น
นินทา เรื่องอิจฉาริษา”

เสถียร จันทิมาธร¹ ก็ได้กล่าวถึง วรรณกรรมน้ำเน่าว่า ถ้าทิศทางวรรณกรรม
ของนักเขียนไทยในปัจจุบันก้าวไปสู่จินตนิมิตที่ลอยหลัง และถ้าก้าวไปทิศทางของ
อัตถนิมิตที่เลื่อมทราวม อนาคตที่คาดได้อย่างแน่นอน คือ จมอยู่ในปลักแห่ง “น้ำเน่า”

นอกจากนี้ ทศนา แสงงาม² ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับลักษณะของวรรณกรรม
น้ำเน่า ไว้ดังนี้

1. มีลักษณะแสดงถึงกิจกรรมส่วนตัว หรือพิเศษเฉพาะกิจกรรมส่วนตัว ได้แก่
กิจกรรมทางเพศ ความรัก ความโกรธ ทรพัสติน และความพอใจส่วนตัว ดังนั้น
วรรณกรรมที่กล่าวถึง การชิงรักหักสวาท ชิงมรดก แก่แก่น หรือแสดงออกถึงอารมณ์
ส่วนตัว จึงเรียกว่าเป็นวรรณกรรม “น้ำเน่า” ชนิดแรก ตัวอย่างเช่น เรื่อง อาจารย์หนุ่ม
ของ อาจารย์ ซึ่งตัวเอกมันแว่นกับคู่รักเก่าที่เป็นหมั้นและภรรยาที่แต่งงานเพราะความ
จำเป็น มิได้กล่าวถึงการทำงานตามหน้าที่ของอาจารย์มหาวิทยาลัย เรื่อง ทิวาหวม ของ
ศศิพงษ์ ประไพ ซึ่งเป็นเรื่องของตัวเอก ซึ่งทำงานสถานทูตไทยในต่างประเทศก็ไป
วุ่นวายกับสาวรุ่นจนตั้งท้องทั้ง ๆ ที่ตัวเองมีภรรยาแล้ว เป็นต้น

2. มีลักษณะปกปิด หรือบิดเบือนความจริง การปิดบังความจริงดังกล่าวนี้อาจ
เป็นไปทั้งทางธรรมชาติ และทางสังคม การปิดบังทางธรรมชาติ เช่น การเขียนถึงญาติ
ปีศาจ ไสยศาสตร์และความลึกลับในทำนองนี้ เช่น เรื่องพระเอกในความมืด ของ
แก้ว เจียรระโน ก็เอาวิญญูณของคนมาเป็นพระเอกและก่อความเดือดร้อนแก่คนอื่น
โดยปราศจากความรับผิดชอบอีกด้วย ส่วนการปิดบังหรือบิดเบือนความจริงทางสังคม
ได้แก่ การยกย่องผู้ที่ควรติเตียน และตำหนิผู้ ควรแก่การยกย่อง เช่น พฤติกรรมของ
อิเหนา หรือพระลอ ที่ควรแก่การประนาม กลับได้รับการยกย่องเลิศลอย หรือการที่

¹ เสถียร จันทิมาธร. สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2524)
หน้า 541.

² ทศนา แสงงาม. วรรณกรรมประเภทน้ำเน่าและที่ไม่ใช่, ใน คลื่นลูกเดิม. (กรุงเทพฯ : วรรณศิลป์,
2519) หน้า 1 - 7.

พยายามสร้างความคิดสลับว่าเป็นสถานที่น่าอยู่ เช่น เรื่องวิมานสลัม หรือเรื่องอื่น ๆ เกี่ยวกับสลัม ของ ณรงค์ จันทร์เรื่อง เป็นต้น

3. มีลักษณะสะท้อนความจริงแต่เปลือก วรรณกรรม “น้ำเน่า” บางเรื่องอาจจะสะท้อนสังคมบ้างเหมือนกัน แต่ก็เป็นเรื่องของชนกลุ่มน้อย หรือเป็นการสะท้อนสภาพแต่เปลือก เช่น เรื่อง เมียน้อย เมียหลวง แม้จะเป็นเรื่องจริง แต่ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับภาวคังกล่าวมีจำนวนน้อย อีกประเภทหนึ่ง เวลาพูดถึงก็พาดพิงให้เห็นว่ามีสภาพอย่างไร โดยไม่ได้กล่าวถึงความขัดแย้งภายในที่ลึกซึ้งไปกว่านั้น เรื่อง ทะเลถ้ำอิม ของสุวรรณี สุคนธา แม้จะสะท้อนถึงความเหลวไหลของวัยรุ่นลูกผู้ดี แต่ก็เพียงผิวเผิน และมิได้ชี้ให้เห็นปัญหา หรือทางออกที่ชัดเจนอย่างไร

4. มีลักษณะคัดค้านการเปลี่ยนแปลง วรรณกรรมที่บรรยายถึงความสมบูรณ์ ความหรูหราฟุ่มเฟือย หรือบิดเบือนว่าสลัมเป็นวิมานนั้น ทำให้ประชาชนหลีกเลี่ยงปัญหาเฉพาะหน้า แต่เข้าสู่ความเพ้อฝัน เช่นเดียวกับที่วรรณกรรมซึ่งพูดถึงความรุ่งเรืองของคนชั้นสูงในอดีตซึ่งเป็นกลุ่มน้อย หรือวรรณกรรมที่แนะนำให้ประชาชนยอมจำนนต่อโชคชะตา นับเป็นวรรณกรรม “น้ำเน่า” เช่นกัน

5. มีลักษณะเชิดชูค่านิยม ความเชื่อถือ และความคิดเก่า ทศนคติเก่าดังกล่าว เช่น บอกว่าชายต้องเจ้าชู้โดยไม่เลือก หญิงต้องสงบเสงี่ยม ปฏิบัติตามคำสามี อยู่กับเหย้าเฝ้ากับเรือน เป็นต้น ทั้งนี้ควรเห็นได้จากงานของ พ.ต.ต. ประชา พูนวิวัฒน์ วรรณกรรมประเภทนี้ถ้าผลาญก็อาจจัดเข้าอยู่ในแนวนี้ได้เช่นกัน

“วรรณกรรมเพื่อชีวิต” เป็นวรรณกรรมที่มุ่งสะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมเช่น ความทุกข์ยากลำบาก การถูกกดขี่ข่มเหงจากพวกนายทุน จากข้าราชการคอร์รัปชัน การถูกเอาเปรียบ เป็นต้น ทำให้มีการลุกขึ้นต่อต้านเรียกร้องความเป็นธรรม ซึ่งวรรณกรรมเหล่านี้ได้เกิดขึ้นในช่วง 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เมื่อมีการขับไล่ “3 ทหารราช” อันเป็นสัญลักษณ์ของเผด็จการ เป็นยุคที่นักศึกษา ประชาชนตื่นตัวลุกขึ้นมาแสดงพลังอย่างฮึกเหิมหาญ ขณะเดียวกันก็เป็นยุคที่มีการปราบปรามข่มขู่ นักศึกษาประชาชนอย่างโหดเหี้ยมที่สุด กระทั่งวี รุ่งใหม่บางคนเรียกว่าเป็น “ยุคทมิฬ

ใหม่” ซึ่งเกิดขึ้นในยุค “ประชาธิปไตยเบ่งบาน”...การเคลื่อนไหวของขบวนการวรรณกรรมก้าวหน้าซึ่งเรียกว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต”¹

สมพร มั่นตะสูตร² ได้ให้ลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมเพื่อชีวิต ดังนี้ คือ

1. เนื้อหาสาระปลูกเร้าการต่อสู้ของนักศึกษา ประชาชน
2. เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการต่อสู้ของกรรมกร
3. เนื้อหาสาระเกี่ยวกับการต่อสู้ของชาวนาชนบท
4. เนื้อหาเกี่ยวกับชีวิตโดยทั่วไป

ไพโรธ เลิศพิริยกุล³ กล่าวว่า “วรรณกรรมเพื่อชีวิต หมายถึง วรรณกรรมที่กล่าวถึงชีวิตของคนส่วนใหญ่หรือสามัญชน มักจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องถึงความทุกข์ยาก ชีวิตจริงของประชาชนและแนวทางการต่อสู้เพื่อให้ชีวิตดีกว่าเดิม มีความเป็นอยู่ดีขึ้น ผาสุกขึ้น หรือชี้้นำให้คนมุ่งไปสู่สังคมใหม่ที่ดีกว่า... เน้นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับคนส่วนใหญ่ของประเทศหรือเกี่ยวข้องกับมวลชน จึงมีผู้เสนอให้เรียกวรรณกรรมประเภทนี้ว่า วรรณกรรมเพื่อมวลชน ด้วย

คำว่า “วรรณกรรมร่วมสมัย” (Contemporary) อันหมายถึง วรรณกรรมที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นในระยะเวลาเดียวกัน หรือใกล้เคียงกัน โดยมีเนื้อหา รูปแบบและแนวคิดที่เหมือนกันคล้ายกัน เช่น ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง กับไตรภูมิพระร่วงซึ่งเกิดในสมัยสุโขทัย หรือบทละครเรื่อง อิเหนา บทละครเรื่องรามเกียรติ์ บทละครนอก ไกรทอง สังข์ทอง และนิทานคำกลอนพระอภัยมณี รวมทั้งนิราศต่าง ๆ ของสุนทรภู่ ก็เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยในรัชกาลที่ 2 หรือวรรณกรรมสร้างสรรค์ยอดเยี่ยมแห่งอาเซียน (รางวัลซีไรต์) เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบางคนได้จัดนักเขียนที่ได้สร้างผลงานเขียนออกมาในช่วงระยะเวลาใกล้เคียงกัน หรือระยะเวลาเดียวกัน และมีงานเขียนที่มี

¹ เสถียร จันทิมาธร. สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2524) หน้า 420 - 421.

² สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525) หน้า 20 - 21.

³ ไพโรธ เลิศพิริยกุล. วรรณกรรมปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2539) หน้า 5.

ลักษณะรูปแบบ แนวคิด เนื้อเรื่องคล้ายกัน เช่น ทมยันตี โบตัน แก้วแก้ว โสภาค สุวรรณ นันทนา วีระชน กฤษณา อโศกสิน เป็นนักเรียนร่วมสมัยกัน

ไพโรธ เลิศพิริยกุล¹ “วรรณกรรมร่วมสมัย เป็นคำที่ใช้กันมากในช่วงหลังเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เพราะมีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เกี่ยวข้องกับความทุกข์ยากของประชาชนออกมามาก ซึ่งนิสิตนักศึกษาที่ตื่นตัวทางการเมืองที่ยุคประชาธิปไตยเบ่งบาน มักเรียกวรรณกรรมแนวคิดใหม่ วรรณกรรมประเภทเปลี่ยนแปลงสังคมหรือวรรณกรรมที่มีแนวคิด ไปในทางดังกล่าวว่า เป็นวรรณกรรมร่วมสมัย”

สมพร มั่นตะสูตร² “วรรณกรรมร่วมสมัย หมายถึง วรรณกรรมที่มีเนื้อหา มีแนวคิดที่คล้ายคลึงกัน อยู่ในแนวเดียวกัน ทั้งนี้แนวคิดนั้นหรือเป็นแนวคิดที่จะสร้างสรรค์ประโยชน์ให้เกิดประโยชน์แก่มวลชนเป็นสำคัญ”

ประทีป เหมือนนิล³ “วรรณกรรมร่วมสมัย อาจจะหมายถึง วรรณกรรมใด ๆ ในอดีตที่แต่งขึ้นในระยะใกล้เคียงกันก็ได้ เช่น ศิลปินของพ่อขุนรามคำแหง หรือ ไตรภูมิพระร่วง คำรับทำวศรีจุฬาลักษณ์และสุภายิตพระร่วง จัดว่าเป็นวรรณกรรมร่วมสมัย หรือไตรภูมิพระร่วงของพระมหากษัตริย์ราชธานีไท กับเรื่อง Divine Comedy ของ Dante ซึ่งห่างกันประมาณ 30 ปี ก็อาจจะนับว่าเป็นวรรณกรรมร่วมสมัยได้ หรือ กวีที่มีชีวิตและผลงานในระยะใกล้เคียงกัน เช่น สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ศรีปราชญ์ พระมหาราชครู พระโหราธิบดี และพระศรีมโหสถ ก็อาจจะเรียกร่วมสมัยได้เช่นกัน”

ส่วนคำว่า “วรรณกรรมปัจจุบัน” หมายถึง วรรณกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นในระยะเวลาหนึ่ง ขณะนี้ ซึ่งอาจจะต้องมีเนื้อหา รูปแบบ และแนวคิดที่ต่างจากวรรณกรรมรูปแบบเดิม ดังมีผู้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

¹ ไพโรธ เลิศพิริยกุล. วรรณกรรมปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2539) หน้า 9.

² สมพร มั่นตะสูตร. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2525) หน้า 18.

³ ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2519) หน้า 8.

กุหลาบ มัลลิกะมาส¹ ได้สรุปความหมายของคำว่า วรรณกรรมปัจจุบัน ไว้ดังนี้ “วรรณกรรมปัจจุบัน คือ วรรณกรรมที่มีลักษณะต่าง ๆ เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เพราะรับอิทธิพลมาจากวรรณกรรมหรือความคิดของชาวตะวันตก และถ้าจะใช้เวลาเป็นเครื่องกำหนดความเป็นปัจจุบันก็อาจต้องนับทวนถอยขึ้นไปจากขณะนี้ทุกกรอบ 10 ปี จนถึงประมาณ พ.ศ. 2400”

ไพโรธ เลิศพิริยกุล² กล่าวว่า “วรรณกรรมปัจจุบัน หมายถึง วรรณกรรมที่มีรูปแบบ แนวคิด และเนื้อเรื่องแตกต่างไปจากเดิม และมีเงื่อนไขเวลาเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งยังไม่อาจกำหนดเวลาไปได้แน่ชัดว่าเริ่มตั้งแต่เมื่อใด ผู้รู้บางท่านกำหนดระยะเวลาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา เนื่องจากมีอิทธิพลของวรรณกรรมตะวันตกเข้ามาแล้ว บางท่านกล่าวว่าวรรณกรรมปัจจุบันจริง ๆ ควรเริ่มตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลรัชกาลที่ 8 แห่งราชวงศ์จักรี เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งบางครั้งก็เรียกว่า วรรณกรรมร่วมสมัย เพราะอยู่สมัยเดียวกัน ส่วนผู้ศึกษารายละเอียดของวรรณกรรมปัจจุบัน มักแบ่งระยะเวลาเพื่อศึกษาออกเป็น 2 ช่วง คือ ระยะเวลาแห่งวรรณกรรมปัจจุบัน เริ่มที่สมัย รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา และช่วงระยะเวลาวรรณกรรมปัจจุบันที่แท้จริง คือ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 8 มาจนถึงปัจจุบัน”

คำว่า “ปัจจุบัน” หมายถึง ขณะนี้ สมัยนี้ ฉะนั้น วรรณกรรมปัจจุบัน หมายถึง งานเขียนที่สร้างขึ้นมาก ไม่ว่าในรูปแบบใดทั้งร้อยแก้ว และร้อยกรอง ซึ่งถ้าจะใช้เวลาเป็นเครื่องกำหนดวรรณกรรม ผู้เขียนเห็นว่าน่าจะประมาณรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ซึ่ง ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ³ ได้ให้เหตุผลว่า

สำหรับวรรณกรรมปัจจุบันของไทยนั้น เราจะถือเอาที่แต่งในรัชสมัยสมเด็จพระปิยมหาราช เป็นต้นมา ที่ตกลงใจกันเช่นนี้ เพราะมีลักษณะใหม่เกิดขึ้นในวงการ

¹ กุหลาบ มัลลิกะมาส. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2516) หน้า 13.

² ไพโรธ เลิศพิริยกุล. วรรณกรรมปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสงขลา, 2539) หน้า 10 - 11.

³ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุวรรณ. แฉ่นวรรณกรรม. (กรุงเทพฯ : อานไทย, 2529) หน้า 365.

ประพันธ์หลายอย่าง ที่เด่นที่สุด คือ การรับเอารูปแบบและความคิดมาจากตะวันตก ในรัชกาลที่ 5 ได้เกิดงานเขียนงานประพันธ์รูปแบบใหม่ ๆ ขึ้นมาก เป็นต้นว่า นวนิยาย เรื่องสั้น บทละครพูด (มีการแสดงละครพูด) แม้ละครรำก็เปลี่ยนขนบไปหลายอย่าง

เหตุผลที่สนับสนุนว่าวรรณกรรมปัจจุบันควรเริ่มนับมาตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ก็เพราะว่า ในรัชกาลที่ 4 เริ่มมีการศึกษาภาษาอังกฤษ เนื่องจากมีชาวตะวันตกได้เข้ามาติดต่อทางการทูตและค้าขาย ต้องใช้ล่ามแปลถ่ายทอดกันหลายภาษา จึงจำเป็นต้องเรียนวิชาความรู้ของชาวตะวันตกเพื่อจะได้ไม่เสียเปรียบ และในรัชกาลที่ 5 ทรงจัดการศึกษาของทวยราษฎร์ เพื่อให้ราษฎรรู้หนังสือมากขึ้น พระองค์เองได้เสด็จต่างประเทศเห็นความเจริญของประเทศอื่น มีการส่งนักเรียนไปศึกษาต่างประเทศโดยการสอบชิงทุน ซึ่งอุดม รุ่งเรืองศรี¹ ได้กล่าวไว้ว่า

ในสมัยรัชกาลที่ 5 นี้ โปรดให้มีการชิงทุนเล่าเรียนหลวงไปศึกษาในต่างประเทศ นักเรียนเหล่านี้เมื่อกลับเมืองไทยแล้วก็มีความเคลื่อนไหวในการนำเอาลักษณะวรรณกรรมต่างประเทศเข้ามาด้วย ทั้งในแง่การแปลเรื่องโดยตรง การคิดแปลงเนื้อเรื่องนั้นให้เข้ากับบรรยากาศแบบไทย การรับเอาแนวความคิด และการรับเอาแบบอย่างวิธีการประพันธ์มาใช้ เช่น การเขียนเรื่องนั้น สารคดี นิยาย และบทละครพูด เป็นต้น ... ในรัชกาลที่ 6 - 7 ความเจริญของวรรณกรรมแบบ ยุโรปทวีขึ้นตลอดเวลาจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นยุคต้นของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน ล่วงมาในระยะเวลานี้

และสายทิพย์ นุกุลกิจ² กล่าวว่า วรรณกรรมบางเรื่องอาจเป็นได้ทั้งวรรณกรรมร่วมสมัยและวรรณกรรมปัจจุบัน แต่วรรณกรรมบางเรื่องเป็นได้เพียงวรรณกรรมร่วมสมัยหรือวรรณกรรมปัจจุบันอย่างเดียวอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ส่วนการ

¹ อุดม รุ่งเรืองศรี. สภาพของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2527) หน้า 8.

² สายทิพย์ นุกุลกิจ. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน, 2537) หน้า 3 - 4.

พิจารณาว่าวรรณกรรมเล่มใดเป็นวรรณกรรมไทยในอดีต วรรณกรรมเล่มใดเป็นวรรณกรรมไทยปัจจุบันนั้น จำเป็นต้องอาศัยปัจจัยอยู่ 2 ประการประกอบกัน คือ

1) เวลา ไม่มีกำหนดไว้ตายตัว อาจถือเอาจากช่วงเวลาที่เป็จุดกำเนิดของวรรณกรรมปัจจุบัน ซึ่งเริ่มจากปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมาก็ได้เพราะเป็นช่วงเวลาที่วรรณกรรมไทยมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากวรรณกรรมในอดีตอย่างเห็นได้ชัดเจน หรือจะถือเอาจากช่วงเวลาที่นักเขียนมีผลงานเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายและหาอ่านได้ไม่ยาก ซึ่งเป็นเวลาในช่วงปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวหรือประมาณ พ.ศ. 2470 เป็นต้นมาก็ได้

2) ลักษณะของวรรณกรรม สิ่งที่เป็นเครื่องกำหนดลักษณะการเขียนวรรณกรรมปัจจุบัน คือ

2.1 อิทธิพลตะวันตก ซึ่งเริ่มเข้ามาตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำให้ลักษณะวรรณกรรมไทยเดิมเปลี่ยนแปลงไปทั้งรูปแบบเนื้อหา แนวความคิดและกลวิธีการเขียน โดยในระยะแรก ๆ วรรณกรรมปัจจุบันของไทยจะปรากฏอิทธิพลของตะวันตกอย่างเห็นได้ชัด แล้วค่อย ๆ มีพัฒนาการจนกลายเป็นเรื่องของไทยอย่างแท้จริงในระยะเวลาต่อมา

2.2 สภาพสังคม สังคมมีอิทธิพลต่อนักเขียนหรือวรรณกรรมมาก ทั้งนี้เพราะนักเขียนคนเดีวเปรียบเสมือนคนสามคน คือ เป็นนักประพันธ์ เป็นหน่วยหนึ่งของคนรุ่นนั้น และเป็นพลเมืองของสังคม¹ นักเขียนจึงยากที่จะหลีกเลี่ยงอิทธิพลของสังคมในยุคสมัยของตนได้ หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า เมื่อนักเขียนอยู่ในสังคมนักเขียน ก็ย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคมทั้งในด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง และสภาพการณ์ของปัจจัยทางสังคมเหล่านี้ย่อมเป็นเครื่องกำหนดโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ให้แก่ักเขียน² ด้วย ฉะนั้นเราจึงพบว่าการเปลี่ยนแปลงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่เห็นได้ชัดเจนทั้งในด้านการปกครองประเทศ ขนบธรรมเนียมประเพณี การศึกษา การคมนาคม และการสาธารณสุข อันเป็นผล

¹ วิทย์ ศิวะศรียานนท์. วรรณคดีวิจารณ์. (กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514) หน้า 141.

² ตริศิลป์ บุญขจร. นวนิยายกับสังคมไทย. (กรุงเทพฯ : บางกอกการพิมพ์, 2523) หน้า 8.

ต่อเนื่องมาจากการรับอิทธิพลตะวันตก หรือการเกิดเหตุการณ์สำคัญ ๆ ขึ้นในเมืองไทย ในระยะเวลาต่อมา นับตั้งแต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สงครามโลก ครั้งที่ 2 ขบถสันติภาพ พ.ศ. 2495 การปฏิวัติ พ.ศ. 2500 วันมหาวิปโยค 14 ตุลาคม 2516 ฯลฯ เหล่านี้ล้วน นอกจากจะมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในด้านการเมือง เศรษฐกิจ จริยธรรมและค่านิยมในสังคมแล้ว ยังมีผลทำให้เนื้อหา แนวคิดและกลวิธีการเขียนวรรณกรรมมีลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างต่อเนื่องกันเป็นลูกโซ่อีกด้วย จนกล่าวได้ว่า นวนิยายเรื่อง แลไปข้างหน้า ของศรีบูรพา เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยกับ เมืองนิมิตรของ ม.ร.ว.นิมิตมงคลนวรรตน์ เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยกับ ไฟแดง ของ ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช กับ ทำไม ของสีฟ้า และลมที่เปลี่ยนทาง ของ กฤษณา อโศกสิน นวนิยายเรื่อง หลิงคนชั่ว ของ ก.สุรางคนางค์ เป็นวรรณกรรมร่วมสมัยกับ รอยมลทิน ของ ทมยันตี กับสนิมสร้อย ของ ‘รงค์ วงษ์สวรรค์ และ เทพธิดาโรงแรม ของ ณรงค์ จันทร์เรื่อง บทร้อยกรองชื่อ ทำไมใจผู้ร้ายถึงขุขุม ของ ครูเทพ กับบท นำนำประชาชน ของ รวี โคมพระจันทร์ กับบท เพียงความเคลื่อนไหว ของ เนาวรัตน์ พงษ์ไพบูลย์ กับบท นาฏกรรมบนลานกว้าง ของคมทวน กัณฐุ และบท ใบไม้ที่หายไป ของ จิระนันท์ พิตรปรีชา จัดเป็นบทร้อยกรองร่วมสมัยกัน

ลักษณะของวรรณกรรมปัจจุบัน

1. รูปแบบวรรณกรรมปัจจุบันมีรูปแบบการแต่งขยายตัวมากขึ้นกว่าวรรณกรรมในอดีตและแต่ละรูปแบบยังขยายย่อยออกไปอีกมาก

1.1 สารคดี เป็นรูปแบบการเขียนที่เน้นเรื่องข้อเท็จจริง ความถูกต้องเป็นสำคัญ แยกประเภทย่อยได้อีก เช่น สารคดีท่องเที่ยว สารคดีชีวประวัติ อัตชีวประวัติ สารคดีวิชาการ บทความ

1.2 นวนิยายและเรื่องสั้น เป็นรูปแบบของบันเทิงคดีอย่างใหม่ ซึ่งเป็นที่นิยมกันอย่างกว้างขวาง มีแนวการเขียนได้หลายแบบ เช่น รักพาฝัน ชีวิตครอบครัว จิตวิทยา ลูกทุ่ง หรืออาจจะแบ่งตามแนวปรัชญา เช่น โรแมนติก สัจนิยม ธรรมชาตินิยม หรือสัญลักษณ์นิยม

1.3 บทละคร ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก เป็นแบบบทละครพูด ละครเพลง ประกอบรีวิว

1.4 ร้อยกรอง ปัจจุบันเน้นในด้านการเสนอข้อคิดเห็น มากกว่าความไพเราะงดงามตามหลักวรรณศิลป์ จึงมีขนาดสั้น ใช้ถ้อยคำง่าย ๆ บางครั้งกำว้าว ไม่เคร่งครัด ด้านฉันทลักษณ์ ไม่สนใจขนบนิยมในการแต่ง เนื้อหาแสดงแนวคิดได้กว้างขวาง เช่น เรื่องสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา ตามสภาพที่ได้พบเห็น ไม่สร้างจินตนาการไกลตัวอย่างในอดีต

2. เนื้อหา เนื้อหาของวรรณกรรมปัจจุบันต่างจากอดีตที่ไม่มุ่งเน้นศิลปะการแต่ง แต่จะสนองอารมณ์ของคนอ่าน – คนดู ด้วยภาพสมจริง สิ่งที่เกิดขึ้น สิ่งที่ได้พบเห็นได้จริง และเน้นในเรื่องการเสนอแนวคิด อันจะเป็นการจุดไฟปัญญาให้แก่ผู้อ่านและผู้ดู อาจจะทำให้แนวคิดแบบสังคมนิยม (Realism) เช่น ตะวันตกดิน ละครแห่งชีวิต หนึ่งในร้อย หรือแนวสัญลักษณ์นิยม เช่น รถไฟเด็กเล่น ของสุชาติ สวัสดิ์ศรี เป็นต้น

ประเภทของวรรณกรรมปัจจุบัน

1. แบ่งตามลักษณะของฉันทลักษณ์
 - ร้อยแก้ว ได้แก่ พากเรื่องสั้น นวนิยาย สารคดี ฯ
 - ร้อยกรอง ได้แก่ ร้อยกรองสมัยใหม่ กลอนเปล่า
2. แบ่งตามลักษณะเนื้อหาและความมุ่งหมาย
 - สารคดี (Non – fiction) คือ วรรณกรรมที่มุ่งแสดงความรู้ ความคิด หรือหนังสือที่มีเนื้อหาสาระและมีจุดประสงค์ให้ความรู้ ความคิดแก่ผู้อ่าน ในขณะที่เดียวกันก็ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่านด้วย ความสามารถในการใช้ภาษาร้อยแก้วที่ สละสลวยของผู้แต่ง
 - บันเทิงคดี (fiction) คือ วรรณกรรมที่สมมุติขึ้น หรือที่ใช้จินตนาการ สร้างสรรค์ขึ้นโดยยึดหลักความจริงให้มากที่สุด มีความมุ่งหมายเพื่อให้ความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน แต่อาจจะให้ความรู้อยู่เบื้องหลังความเพลิดเพลิน
 - สารบันเทิงคดี คือ วรรณกรรมที่ให้ทั้งความรู้ และความบันเทิงไปพร้อม ๆ กันนั่นเอง อาจจะให้ข้อคิด ตีเพื่อถ่อ บางครั้งเป็นการล้อเลียน เหน็บแนม

บุคคลหรือกลุ่มคน เช่น หัตถนิยาย หัตถคดี ที่อาจจะเขียนในทำนองล้อเลียน หรือเสียดสี เหน็บแนม นอกจากนี้ อาจจะมีรูปแบบเป็นบทร้อยกรอง หรือการ์ตูน

ปัจจัยที่ทำให้วรรณกรรมเปลี่ยนแปลง

วรรณกรรมปัจจุบันจะเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใดนั้น มักเป็นข้อที่ทำให้ทั้งนักเขียนและ ผู้อ่าน ได้ถกเถียงและแสดงความคิดเห็นกันอยู่เสมอ แต่ละคนก็มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับภูมิหลังของเขาเหล่านั้นแล้ว ความผันผวนของสังคมก็นับเป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลที่ทำให้วรรณกรรมปัจจุบันเปลี่ยนทิศทางไป ถ้าจะมาพิจารณาองค์ประกอบต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลหรือเกี่ยวข้องกับวรรณกรรมนั้น พอจะสรุปได้ดังนี้

1. นักเขียน ส่วนใหญ่จะเป็นเพศหญิง ฉะนั้นเรื่องที่เขียนจึงมักเป็นเรื่องครอบครัว ซึ่ง กระแสร์ มาลาภรณ์¹ กล่าวว่า “ผู้หญิงไม่กว้างขวางในการท่องเที่ยวหรือหาประสบการณ์ นักเขียนผู้หญิงก็จะเขียนแต่เรื่องครอบครัวตามที่ตัวเองถนัด” และ เพ็ญแข วัจนสุนทร² ได้กล่าวไว้ในเอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่อง วรรณกรรมไทย : การศึกษาและการสร้างงาน ดังนี้ “สังเกตได้จากผลงานของนักเขียนสตรี ซึ่งเริ่มเขียนหนังสือเมื่อ 20 กว่าปีก่อน ยังมีอยู่อย่างสม่ำเสมอ เช่น สุภาวดี เทวกุล ทมยันตี กฤษณา อโศกสิน เพ็ญแข วงศ์สง่า สีฟ้า ลดาวัลย์ รุ่นต่อมาก็มี โสภาค สุวรรณ ว.วินิจชัยกุล นันทนา วีระชน เป็นต้น” ทุกคนล้วนเสนอเนื้อหาทำนองเดียวกัน คือ ปัญหาและความขัดแย้งระหว่างมนุษย์กับมนุษย์

2. ผู้อ่าน คนกลุ่มนี้มีอิทธิพลมากต่อทิศทางวรรณกรรม เท่าที่สังเกตนักอ่านนวนิยายจะต้องการความบันเทิงมากกว่าความรู้หรือความคิด จึงทำให้นวนิยายกลุ่มปัญหาครอบครัวอยู่ได้ยาวนาน และมีความจริงอยู่ข้อหนึ่งว่า คนไทยส่วนใหญ่ไม่มีนิสัยรัก

¹ กระแสร์ มาลาภรณ์ วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530) หน้า 6.

² เพ็ญแข วัจนสุนทร “ทิศทางของวรรณกรรมปัจจุบัน” เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง วรรณกรรมไทยปัจจุบัน ณ โรงแรมนิเวศน์ หาดใหญ่ 16 - 18 มีนาคม 2530, หน้า 1.

การอ่าน แม้แต่ครูอาจารย์ นิสิต นักศึกษา เมื่อไม่มีนักอ่านจึงทำให้วรรณกรรมดี ๆ ถูก
ละเลย

3. สำนักพิมพ์ หรือนายทุนเป็นผู้ทำธุรกิจ ฉะนั้นย่อมหวังผลกำไรเป็นสิ่งแรก
ดังที่ กระจ่าง มัลยาภรณ์¹ กล่าวไว้ว่า “วงการพิมพ์ เดียวนี้คือธุรกิจเงินล้าน” หนังสือ
ดีที่ต้องลงทุนมาก อาจจะถูกเก็บไว้ก่อน เพราะพิมพ์แล้วขายไม่ออก ประกอบกับ
เศรษฐกิจซบเซา ทำให้อำนาจการซื้อลดลง เมื่อตลาดหนังสือซบเซาสถาบันพิมพ์จึงไม่
กล้าลงทุน และหันไปพิมพ์สิ่งอื่นที่ขาย ดีกว่า

4. ปัญญาชนและนักวิจารณ์ คนกลุ่มนี้มีความสำคัญ ที่จะผลักดันให้กระแสนร
วรรณกรรมไหลไปตามทิศทางที่เขาปรารถนา แต่ในเมืองไทยแรงผลักดันของคนกลุ่มนี้
น้อยมาก เพราะนักวิจารณ์บางคนขาดคุณสมบัติของการเป็นนักวิจารณ์ที่ดี ทำให้
นักเขียนเพิกเฉยไม่สนใจต่อข้อติติงที่มีประโยชน์ต่องานเขียนของตน

5. อิทธิพลทางการเมือง ถือเป็นคาบอานุสัทธิตี ที่จะทำให้วรรณกรรมในบ้าน
เมืองเราเป็นไปตามความต้องการของนักการเมือง หากรัฐบาลใดมีนักการเมืองที่ให้สิทธิ
เสรีภาพแก่คนเขียนหนังสือตามสมควร ก็คาดหวังว่า อนาคตของวรรณกรรมไทย คงจะ
ได้พัฒนาไปยังทิศทางที่น่าปรารถนา มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเขียน
มากขึ้น

6. สภาพปัญหาสังคม เนื่องจากสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหา
หลายอย่าง และมีผลทำให้วรรณกรรมไทยเริ่มเปลี่ยนแปลง จะสังเกตเห็นว่านวนิยาย
สมัยใหม่ จะมี เนื้อหาที่เป็นปัญหาครอบครัวแบบเดิมแล้ว ยังมีปัญหาใหม่ ๆ ที่ผู้เขียน
ได้แทรกเข้ามา เช่น ปัญหาทางเพศ ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาฮาเสพติด นอกจากนี้สภาพ
สังคมที่เวลาว่างของคนในสังคมมีน้อยทำให้ขนาดของงานเขียนสั้นลง

7. องค์กรที่สนับสนุนงานวรรณกรรม มีทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น สมาคม
ภาษาและหนังสือ สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย คณะกรรมการพัฒนาหนังสือ
แห่งชาติ มูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น ถ้าองค์กรเหล่านี้พยายามจัดประกวดวรรณกรรม ก็จะมี
ผลทำให้วงวรรณกรรมคึกคักขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้นักเขียน นักอ่าน นักวิจารณ์

¹ กระจ่าง มัลยาภรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530) หน้า

และผู้พิมพ์ ทำหน้าที่อย่างสมบูรณ์ มีผลทำให้ทิศทางของวรรณกรรมพัฒนาจนเป็นที่น่าพอใจยิ่ง

วิวัฒนาการของวรรณกรรมไทย

นับตั้งแต่วรรณกรรมไทยได้เริ่มเปลี่ยนแปลงทั้งด้านรูปแบบและเนื้อหา คือ เริ่มตั้งแต่รัชกาลที่ 5 เป็นต้นมา ซึ่งก่อนหน้านั้น วรรณกรรมไทยผูกพันอยู่กับวัฒนธรรมวังและวัฒนธรรมวัด สิ่งที่เกี่ยวข้องนั้นมุ่งมันให้ปรากฏในวรรณกรรมคือ ความต้องการให้สังคมมีจริยธรรม และการเข้าถึงจิตวิญญาณของธรรมชาติ อันก่อให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์ตามอิทธิพลของวัฒนธรรมวังและวัฒนธรรมวัด วรรณกรรมไทยยุคนี้จึงมีลักษณะเด่น ดังนี้

1. เน้นด้านสุนทรีย์ เป็นการมุ่งประดิษฐ์ บรรจงเรียงร้อยถ้อยคำให้วิจิตรพิสดาร เพื่อให้เกิดรสค่ากระทบอารมณ์เป็นสำคัญ
2. ไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริง ไม่มุ่งแสดงความจริงให้เด่นจนข่มความงาม แต่ก็มี ความสมจริงในเชิงศิลปะ
3. แนวการเขียนเด่นในลักษณะอุดมคตินิยม และโรแมนติคนิยม ซึ่งจะเน้นในลักษณะสมมุติ อาจมีสัญลักษณ์ปนอยู่บ้าง
4. นิยมแต่งเป็นร้อยกรอง เพราะสามารถแสดงความวิจิตรได้เต็มที่ ทั้งด้านเสียงสัมผัสและท่วงทำนอง
5. ตัวละครมีหลายประเภท ทั้งมนุษย์ อมนุษย์ และสัตว์ ซึ่งเป็นเรื่องไกลตัวมาก ตัวเอกจะเก่งจนหายากในโลกมนุษย์
6. การสร้างฉากและบรรยากาศ ก็เป็นเรื่องสมมุติขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ไกลความจริง
7. อาศัยธรรมชาติเป็นแกน ใช้พฤติกรรมของตัวละครเป็นสื่อเชื่อมโยง ให้เห็นคุณค่าและอิทธิพลของธรรมชาติ
8. มีรูปแบบในการเขียนตามธรรมเนียมเก่า ๆ และเนื้อหามักจะอยู่ในวงจำกัด อย่างที่เรียกว่า เป็นเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ

จากลักษณะของวรรณกรรมแบบเดิมที่กล่าวมา สิ่งเหล่านั้นก็ได้ฉายสะท้อนให้เห็นถึงลักษณะวิถีชีวิตของคนยุคนั้น ดังที่สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์¹ ได้กล่าวว่า “เอกลักษณ์ของสังคม เกิดขึ้นจากสภาพของสังคม สภาพภูมิศาสตร์ จากค่านิยมพื้นฐานและโลกทรรศน์ของสังคม แล้วส่งผลกลับสร้างคุณลักษณะของประชากรของสังคมนั้น ๆ ในเมื่อผู้สร้างวรรณคดีเป็นผลผลิตของสังคม วรรณคดีจึงมักได้รับอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ส่วนหนึ่งด้วย”

เมื่อวันเวลาผ่านไป กระแสธารแห่งวรรณกรรมก็ได้พัฒนาคลี่คลายเปลี่ยนแปลงไปตามลำดับ ตามเหตุปัจจัยทั้งภายในและภายนอกสังคม รายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นปัจจัยแห่งการเปลี่ยนแปลงของกระแสธารวรรณกรรม มีมากมายจนยากที่จะพรรณนาได้หมด แต่จุดต้นตัวทางวรรณกรรมเริ่มปรากฏชัด เมื่อมีการพิมพ์เกิดขึ้น ดังที่กระแสร มาลาภรณ์² กล่าวไว้ว่า “ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ 4 (2398 – 2411) เมืองไทยเริ่มเข้าสู่สมัยตื่นตัว ในด้านการศึกษาและในด้านหนังสือพิมพ์ เกิดกรมอักษรพิมพ์การมีโรงพิมพ์ พิมพ์ราชกิจจานุเบกษา ใน พ.ศ. 2401” หลังจากกิจการพิมพ์และรูปแบบการเขียนร้อยแก้วจากตะวันตกแพร่สะพัดเข้ามาตั้งแต่ช่วงรัชกาลที่ 4 ผ่านยุค การแปลและแปลวรรณกรรมโรมานติก การสร้างสรรค์งานวรรณกรรมใน รูปนวนิยายและเรื่องสั้น ซึ่งเป็นรูปแบบหลักของวรรณกรรมสมัยใหม่ก็เริ่มมีลักษณะเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น อย่างที่ เสถียร จันทิมาธร³ กล่าวไว้ “เป็นรูปแบบวิธีการประพันธ์อย่างใหม่ที่รับจากต่างประเทศ และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของไทยโบราณอย่างวิพากษ์ และปรากฏตัวขึ้นอย่างมีลักษณะประจำชาติไทย เช่นเดียวกับที่กวีในสมัยโบราณสามารถปรับภาพลักษณ์และฉันทน์ จากอินเดียมาเป็นแบบฉบับเฉพาะตัวของเราเองมาแล้ว” ในช่วงนี้นักเขียนหนุ่มสาวต่างผลิตผลงานที่ส่งมาสะท้อนต่อวงวรรณกรรม ให้เห็นถึงความตื่นตัวแบบใหม่ในวงวรรณกรรมทั้งด้านรูปแบบ และเนื้อหาในช่วงนี้ความคิดเสรีนิยมแพร่จากตะวันตกเข้ามามีบทบาทอย่างกว้างขวาง เนื้อหาวรรณกรรมช่วงนี้ จึงเปลี่ยนจาก

¹ สุริวงค์ พงศ์ไพบูลย์. วรรณคดีวิเคราะห์. (กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2525) หน้า 9.

² กระแสร มาลาภรณ์. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2530) หน้า 9.

³ เสถียร จันทิมาธร. สายธารวรรณกรรมเพื่อชีวิตของไทย. (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2524)

การเลียนแบบมาเป็นลักษณะของตัวเอง มาเป็นจุดเริ่มรูปแบบของวรรณกรรมสมัยใหม่
ของไทย

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมไทยปัจจุบัน

ลักษณะเด่นของวรรณกรรมไทยในปัจจุบัน มีลักษณะที่แตกต่างจากวรรณกรรม
แบบเดิมอยู่หลายประการ ดังที่ กระแสร์ มาลาภรณ์¹ กล่าวสรุปไว้ว่า “วรรณกรรม
ร้อยแก้วมีความเปลี่ยนแปลงหลายประการในด้านรูปแบบ เนื้อหา การเรียบเรียง
ประโยค ประชญาหรือแนวคิดกลวิธีในการแต่ง ความก้าวหน้าในด้านสื่อมวลชน
การเกิดกลุ่มอาชีพนักเขียน เป็นต้น”

1. ด้านรูปแบบ ได้เปลี่ยนรูปแบบการเขียนเป็นหลายลักษณะ มีทั้งนวนิยาย
เรื่องสั้น บทวิจารณ์ คำอธิบาย อนุทิน สารคดี ชีวประวัติ จดหมายเหตุ บทความ บท
สัมภาษณ์ เป็นต้น

2. ด้านเนื้อหา ปรากฏอยู่หลากหลาย ทั้งแนวจิตวิทยา สังคมวิทยา การเมือง
และสังคม การปกครอง ชีวิตครอบครัว ล้อเลียนและเสียดสี เป็นต้น

3. ด้านการใช้ภาษา ใช้ประโยคยาวและซับซ้อนขึ้น บางครั้งไม่มีคำขึ้นต้นและ
ลงท้ายประโยค ถ้อยคำจากการแปลจากต่างประเทศก็มีมาก บทสนทนาใส่เครื่องหมาย
“.....” โดย ไม่ต้องเน้นการกระทำของตัวละคร

4. ด้านแนวคิด เป็นสากลมากขึ้น มีทั้งสังคมนิยม ธรรมชาตินิยม เสนอความจริง
ในด้านลบ ความไม่เป็นธรรมในสังคม

5. ด้านกลวิธีการแต่ง • ปัจจุบันมีการแต่งโดยใช้วิธีการเร้าความสนใจได้หลาย
แบบ ทั้งการเปิดเรื่อง หน่วงเรื่อง การสร้างปมปัญหา การสร้างข้อขัดแย้ง การคลี่คลาย
ปัญหา การเล่าแบบย้อนไปย้อนมา การปิดเรื่องแบบพลิกความคาดหมาย เป็นต้น

6. ด้านขนาดความสั้นยาว มีตั้งแต่เรื่องสั้น ๆ จนนวนิยายขนาดยาวหลายเล่มจบ
มักจะเปิดไปตามความเหมาะสมของเรื่อง และความต้องการของทั้งผู้แต่งและผู้อ่าน

¹ กระแสร์ มาลาภรณ์. มนุษย์กับวรรณกรรม. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2529) หน้า 115.

7. ด้านความก้าวหน้าในการสื่อสาร มีการพิมพ์เกิดขึ้นและพัฒนาให้ทันสมัย รวดเร็ว มีการเก็บข้อมูลลงใน คอมพิวเตอร์ ลงในอินเทอร์เน็ต ทำให้วรรณกรรมแพร่หลายอย่างรวดเร็ว

8. ด้านผู้เขียน เกิดเป็นอาชีพการเขียนเพื่อยังชีพ และเกิดกลุ่มนักเขียนเพื่อมีอำนาจในการต่อรองด้านราคางานเขียน นอกจากนี้ก็เกิดกลุ่มนักวิจารณ์ ซึ่งก็ยึดเป็นอาชีพได้เช่นเดียวกัน

ส่วนทางด้านร้อยกรองปัจจุบันก็มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ทั้งด้านรูปแบบ นัยนัยลักษณ์ที่ไม่เคร่งครัดเหมือนเมื่อก่อน การวางรูปที่เปลี่ยนไป เช่น ของอังคาร กัลยาณพงศ์ และ จ่าง แซ่ตั้ง มีกลอนเปล่าปรากฏมากมาย ซึ่งกระแสร่วมมาลาภรณ์¹ อธิบายไว้ว่า “กลอนเปล่า (Blank verse) นับได้ว่าเป็นคำประพันธ์ร้อยกรองอย่างใหม่ที่เกิดขึ้น เพื่อแสดงความมีอิสระในการเขียน และการใช้ความคิด เน้นความงามที่เป็นระเบียบ แต่ไม่เน้นฉันทลักษณ์” และสิทธา พินิจภูวดล² กล่าวว่า

ในพ.ศ. 2486 – 2500 เป็นอีกยุคหนึ่งที่วรรณกรรมรุ่งเรืองเฟื่องฟูด้วยวรรณกรรมหลายรูปแบบ ผู้มีผลงานทางด้านลำนำร้อยแก้วใน พ.ศ. 2486 – 2488 คือ นิตยา นาฏยสุนทร ต่อมาผู้แต่งกลอนเปล่าออกมาเรื่อยๆ เช่น รตนะ ยาวประภาส ผู้ใช้นามปากกาว่า ราช รังรอง นายผี ศรีบูรพา และเจน จำรัสศิลป์ โดยเฉพาะ รตนะ ยาวประภาส เปิดเผยที่มาแห่งกวีกลอนเปล่าของเขาว่า เริ่มประทับใจบทกวีของ รพินทรนาถ ฐากูร ซึ่ง พ.ราชธรรมนิเทศน์ เป็นผู้แปล

ด้านเนื้อหาที่ก้าวหน้าสู่ความจริงในชีวิตมากขึ้น พรรณนาสังคมการเมือง ความไม่เป็นธรรมในสังคม อาจจะเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาตามสมควร ส่วนทางด้านความยาวของบทร้อยกรอง ปัจจุบันนิยมเนื้อหาสั้นลง

¹ กระแสร่วมมาลาภรณ์. มนุษย์กับวรรณกรรม. (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2528) หน้า 119.

² สิทธา พินิจภูวดล. ภาษาไทย 7 (วรรณคดีวิจารณ์สำหรับครู). (กรุงเทพฯ : พิสูจน์อักษร, 2529)

เปรียบเทียบวรรณกรรมไทยในอดีตกับปัจจุบัน โดยสรุปดังนี้

ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน
1. แนวคิด	- แบบจินตนิยม หรืออุดมคตินิยม (พาฝัน)	- แบบสังคมนิยมมากขึ้น และมีแตกต่างกันหลากหลาย
2. รูปแบบ	- ยึดธรรมเนียมนิยมแบบเก่าและมักแต่งเป็นร้อยกรองขนาดยาว	- ไม่ยึดแบบใดแบบหนึ่ง มีทั้งนวนิยาย เรื่องสั้น สารคดี และร้อยกรองสั้น ๆ
3. คุณค่า	- ให้อารมณ์ เพลิดเพลินใจ	- ให้ความรู้ สติปัญญา และความเพลิดเพลิน
4. คำเนิ่นเรื่อง	- มุ่งศิลปะการใช้ถ้อยคำภาษาได้ อรรถรส	- ศิลปะในการดำเนินเรื่อง สมจริง
5. เนื้อเรื่อง	- อยู่ในวงแคบ ซ้ำซากในเรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ	- อยู่ในสังคมใกล้ตัว สะท้อนความเป็นจริงในสังคม ทั้งกว้างและลึก
6. ฉากและบรรยากาศ	- เป็นการสมมุติเกินจริง	- มีในสังคมจริง ๆ สมจริงมากขึ้น
7. แก่นเรื่อง	- มักเน้นความเชื่อทางโศกชะตากรรม บาปบุญ และไสยศาสตร์เป็นสำคัญ	- ผู้แต่งมักเน้นให้อ่านเห็นความเป็นจริงในสังคม ชี้้นำให้ต่อสู้กับชีวิตที่เป็นจริงในสังคม
8. อิทธิพลต่างชาติ	- การรับอิทธิพลของวรรณกรรมต่างชาติ มักไม่รับอย่างตรงไปตรงมา แต่รับมาดัดแปลงให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และวัฒนธรรมไทย	- อิทธิพลของต่างประเทศแทรกเข้ามาจนแยกไม่ออกจึงมักไม่รู้สึกรับมา

ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน
9. กลวิธีการแต่ง	- นิยมเล่าเรื่องไปตามปฏิทินเป็นส่วนใหญ่ ไม่นิยมความซับซ้อน	- นิยมหลายแบบ ทั้งตามปฏิทิน และย้อนกลับไปกลับมา และนิยมความซับซ้อนของเรื่องมากขึ้น
10. ก่อนเขียน	- กวีมีสิ่งคลอใจให้เกิดอารมณ์ก่อน จึงจะแต่ง	- นักเขียนมักตั้งใจเขียนก่อนแล้วจึงค่อยหาวัตถุดิบมาประกอบในภายหลัง
11. การวิจารณ์	- ยังไม่มีการวิจารณ์	- การวิจารณ์มีแบบแผน และเป็นที่ยอมรับมากขึ้น
12. สื่อสาร	- มีสื่อที่ยังไม่ถึงมวลชน	- มีสื่อมวลชนช่วยเผยแพร่

ประโยชน์ของการศึกษาวรรณกรรมปัจจุบัน

วรรณกรรมปัจจุบัน มักเป็นเรื่องราวที่สะท้อนความเป็นอยู่ และสภาพของสังคม การเมืองที่สำคัญยิ่ง ซึ่งเบญจมาศ พลอินทร์¹ กล่าวว่า “วรรณกรรมปัจจุบันทุกรูปแบบ เป็นเสมือนตาและหูของบุคคล” และประทีป เหมือนนิล² ก็กล่าวว่า “วรรณกรรมทุกเล่ม ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านทั้งสิ้น ส่วนวรรณกรรมประเภทใดเรื่องใดจะให้ประโยชน์ในแง่ไหน มุมไหน มากน้อยเพียงไรนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องแยกแยะกันไปอีกส่วนหนึ่ง บางเรื่องอาจจะเหมาะกับคนกลุ่มหนึ่ง แต่ไม่เหมาะกับคนอีกกลุ่มหนึ่ง” ซึ่งถ้าจะสรุปคุณค่า หรือประโยชน์ของวรรณกรรมปัจจุบัน ก็จะได้ดังนี้

1. ให้ความเพลิดเพลิน เกิดอารมณ์โดยเฉพาะประเภทบันเทิงคดี
2. ให้ความรู้ในด้านต่างๆ แก่ผู้อ่านอย่างกว้างขวาง เช่น การเมือง วัฒนธรรมการดำเนินชีวิต ความเจริญทางเทคโนโลยี ฯลฯ

¹ เบญจมาศ พลอินทร์. วรรณกรรมปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูสงขลา, 2530) หน้า 9.

² ประทีป เหมือนนิล. วรรณกรรมไทยปัจจุบัน. (กรุงเทพฯ : อักษรสัมพันธ์, 2519) หน้า 23.

3. ให้ทราบความเคลื่อนไหว และเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม
4. ให้ทราบถึงวิวัฒนาการของภาษาในแต่ละช่วงเวลา
5. สร้างนิสัยรักการอ่าน รู้จักเลือกและแยกแยะเรื่องที่อ่าน
6. ทำให้เห็นสัจจะของชีวิต เพราะวรรณกรรมมักจะจำลองชีวิตจริงมาให้เราศึกษา
7. ช่วยให้ผู้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

